

Шевцова Л.В. (Україна, Київ)

ІНВАЗІЙНІ ТА ЧУЖОРІДНІ ВИДИ ДНІСТРА ТА ЇХ ЗАГРОЗА БІОРИЗНОМАНІТТЮ

Біорізноманіття р. Дністер сформовано біофондами організмів, що притаманні головному руслу ріки та чисельним притокам, що впадають в неї. Долина Дністра на історичному та сучасному етапі розвитку має зв'язок з басейнами річок Дунаю та Вісли, що відбувається в результаті обміну водними масами в процесі біфуркації під час аномальних паводків.

Біорізноманіття р. Дністер в сучасних умовах визначають види, що історично жили та організми, що випадково були занесені чи цілеспрямовано інтродуковані людиною. Популяційна та ценотична структура організмів також стала залежною від техногенного перетворення русла річки та ступеня забруднення води.

У 70-х роках минулого століття здійснювали масштабні роботи по інтродукції риб та безхребетних. Зариблення р. Дністер проводили рибами китайського комплексу: звичайним та строкатим товстолобом, білим амуром, у 90-х роках – піленгасом *Liza haematocheilus*. В результаті цілеспрямованого і випадкового вселення іхтіофауна середнього Дністра, включаючи Дністровське водосховище, поповнилась шістьма новими видами – амур звичайний, чебачок амурський, карась сріблястий, товстолоб звичайний та строкатий, буфало великоротий. Інтродуковані види зайняли екологічні ніші аборигенних, що призвело до зменшення чисельності популяцій останніх.

Нажаль, спеціальних досліджень взаємовідносин аборигенних видів з інтродукованими в басейні р. Дністер практично не проводили. Малочисельні дослідження впливу інтродукованих видів на екосистему ріки вказують на те, що інтродуковані риби китайського комплексу можуть призводити до змін гідробіоценозів. Так, білий амур споживає велику кількість водяних рослин, знижуючи продукцію кормових ресурсів, внаслідок чого порушуються трофічні взаємовідносини в біоценозах, зменшується площа нерестовищ фітофілних видів риб, що призвело до зміни структури самих іхтіоценозів. З безхребетних, у пониззя р. Дністер, вселяли понто-каспійські види ракоподібних, які потім розповсюдились вище за течією. В середній частині Дністра зараз у масовій кількості зустрічається моллюск дрейсена бугська, яка раніше тут не була присутня.

Існуючий гідрологічний режим сприяє масовому розвитку риби колючки триголкової *Gasterosteus aculeatus* форма *trachurus*, яку можна вважати екзотичним, чи краще чужорідним видом для середнього Дністра. Її популяція можливо з'явилася внаслідок скату цього виду з р. Серет, куди вона потрапила шляхом випадкової інвазії. Розвитку її популяції в буферному водосховищі Дністра сприяли екологічні умови – техногенні низькі температури води у весняно-літній період внаслідок скиду води з нижніх горизонтів Дністровського водосховища [Гончаренко, Шевцова, 2007].

Існуючий гідрологічний режим ріки призвів до спалаху розвитку риби ельця *Leuciscus leuciscus*, яка раніше зустрічалась обмежено та була занесена до Червоною книги тварин Р. Молдова. Зараз цей вид має масове розповсюдження та статус його охорони в Дністрі доцільно переглянути. Інтенсивний розвиток також отримав вид щуки, що у р. Дністер раніше майже не зустрічався – *Esox Lucius* L. В сучасних екологічних умовах ці види знаходяться в більш вигідних умовах у порівнянні з іншими, у зв'язку з тим, що їх нерест відбувається при температурі 4-8°C. Під час нагулу цих видів більшість риб тільки приступає до нересту, що надає ельцю та цьому виду щуки можливість виїдати ікру та молодь промислових цінних видів риб. Низькі літні температури води, що виникли внаслідок роботи гідровузлів, збільшення прозорості води, сприяло масовому розселенню елодеї канадської, яка раніше зустрічалася у невеликій кількості та була нехарактерна для середньої ділянки Дністра.

Проблема впливу інвазійних та чужорідних видів на біорізноманіття потребує ґрунтовних досліджень. У цьому відношенні запровадження басейнового принципу та робота Українсько-Молдовської комісії по дослідженню екосистем і біорізноманіття при комісії Сталого використання та охорони басейну р. Дністер дає гарну перспективу відновлення аборигенної іхтіофауни, в тому числі червонокнижних видів та здійснення комплексу робіт по відновленню водних біоресурсів.